

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШІНСЬКОГО

Матюха Галина Василівна

УДК 81' 243: 372. 132

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ
У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ УМІНЬ
УСНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса - 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Мелітопольському державному педагогічному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
Фунтікова Ольга Олександрівна,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя),
проректор з довузівської підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент,
член-кореспондент АПН України
Мартинова Раїса Юрївна,
Південноукраїнський державний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського,
завідувач кафедри іноземних мов
гуманітарних факультетів;

кандидат педагогічних наук, доцент
Шкваріна Тетяна Михайлівна,
Уманський педагогічний університет
імені Павла Тичини,
доцент кафедри практики англійської мови.

Захист дисертації відбудеться «___» вересня 2008 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий «___» серпня 2008 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Копусь

дактическую модель обучения, проверялась в ходе формирующего эксперимента, результаты которого: 1) доказали правомерность использования данной модели с целью обучения англоязычного общения детей старшего дошкольного возраста; 2) подтвердили возможность формирования англоязычных речевых умений детей за счет осмысленного восприятия, усвоения и запоминания учебного материала, постепенного дозированного усложнения изучаемой смысловой информации, её повторения от упражнения к упражнению, из занятия в занятие; 3) доказали эффективность использования предложенной методики на основе авторской программы обучения английскому языку и системы упражнений, воплощённых в планах-конспектах занятий. Перечисленные разработки вошли в «Методические рекомендации обучения детей старшего дошкольного возраста англоязычному общению».

Ключевые слова: умение устного англоязычного общения, методика формирования англоязычных умений, лингводидактическая модель, система упражнений.

ANNOTATION

Matjukha G. V. Formation methods of senior preschool child's English oral communicative skills. – Manuscript.

The dissertation aimed at obtaining a scientific degree of candidate of pedagogical sciences in speciality 13.00.02 – Theory and Methods of education (Germanic languages). – South Ukrainian State pedagogical university named after K. D. Ushinskiy, Odesa, 2008.

The dissertation is dedicated to the investigation of the problem connected with the formation of senior preschool child's English oral communicative skills. The components of the education contents of English-speaking communication and stages of their realization have been specified; formation methods of senior preschool child's English oral communicative skills have been theoretically grounded, practically elaborated and experimentally checked; an author's program has been created, a system of exercises and lessons plan-synopses aimed at teaching 5 / 6 –year-old children English communication have been elaborated; a lingua and didactic model of senior preschool child's English oral communicative skills formation has been made in this work on the basis of the established principles with the regard for psychological age-specific peculiarities.

Key words: English oral communicative skills, methods of English-speaking skills formation, a lingua and didactic model, a system of exercises.

общих и конкретных целей и компонентов содержания обучения, которые реализуются через определенные виды речевой активности и способы, усваиваются на разных этапах обучения и, с учетом реальных умственных и лингвистических возможностей детей старшего дошкольного возраста относительно их осознанного восприятия и усвоения иноязычного учебного материала, приводят к ожидаемому результату.

В психологическом плане развитие умений общаться на английском языке в устной форме осуществляется на основе: осознанного восприятия, осмысления и запоминания учебного материала; достаточно сформированных у детей таких умственных операций, как анализ, синтез, сравнение, обобщение, дедукция; зачатках таких умственных действий, как классификация, абстрагирование, индукция и логика; опоры на родной язык при формировании иноязычного динамического стереотипа.

В лингводидактическом аспекте исследуемые умения представляют собой иноязычные речевые, которые основываются на знании лексико-грамматического строя изучаемого языка, понимании правил употребления слов в различных языковых комбинациях и развиваются на основе системы лингводидактических принципов. Они состоят из общедидактических, общеметодических, частных и специальных методических принципов.

Компонентами содержания обучения, обеспечивающими формирование умений устного англоязычного общения, являются: лингвистические знания, навыки и умения, предкоммуникативные и коммуникативные умения аудирования, монологического и диалогического говорения. Методика формирования иноязычных умений общения состоит в последовательном, поэтапном овладении лингвистическими знаниями на рецептивном и репродуктивном уровнях, формировании рецептивных и репродуктивных языковых навыков употребления каждой языковой единицы в сочетании с выученными на предыдущих занятиях и лингвистических умений, что предусматривает рецептивные, репродуктивные и продуктивные действия с этими единицами в новых условиях употребления, формировании предкоммуникативных (на основе организованной практики говорения с использованием языковых опор, предложенного лексико-грамматического материала) и коммуникативных (самостоятельного, творческого, на основе приобретенного речевого опыта, употребления языкового материала) умений аудирования, монологического и диалогического говорения.

С целью экспериментальной проверки разработанной методики обучения старших дошкольников англоязычного общения были определены критерии и показатели сформированности умений устного общения на английском языке у детей старшего дошкольного возраста. Эффективность предложенной методики формирования умений устного англоязычного общения старших дошкольников, которая реализовывала лингводи-

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Стрімкі зміни українського суспільства і пов'язана з ними модернізація іншомовної освіти, досягнення в галузі теорії та практики навчання іноземних мов зумовлюють потребу в оновленні змісту, форм і методів навчального процесу на всіх рівнях, серед яких важливе місце займає дошкільна освітня ланка.

Обов'язкове навчання дошкільників іноземної мови не передбачене програмами і Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні і належить до варіативної складової. Водночас, неухильно зростає кількість дошкільних навчальних закладів, у яких навчання дітей англійської мови проводиться за бажанням батьків. Зазвичай, це здійснюється за програмами, розрахованими на систематичне навчання дітей іноземної мови з першого чи другого класів або за авторськими програмами, що не завжди мають необхідне науково-методичне обґрунтування.

Дослідження науковців засвідчують, що опанування іноземної мови доцільно розпочинати в сенситивний період розвитку дитини (Л. С. Віготський, І. О. Зимняя, О. О. Леонтьев та ін.). У науково-методичних дослідженнях учених розкрито місце мовленнєвих ситуацій у навчанні дітей англійської мови засобами телебачення (О. І. Космодем'янська); доведено роль у цьому процесі мовленнєвої гри (Є. І. Матецька) й ігрового моделювання іншомовного спілкування (А. П. Поніатко); складено систему вправ з навчання дошкільників англійського мовлення (Р. А. Дольнікова); визначено зміст навчання дошкільників іноземної мови, зокрема формування в них мінімального комунікативного рівня (С. А. Натальїна); виявлено психологічні умови формування в дошкільників мовленнєвих навичок і вмінь другою мовою (О. Й. Негневицька) та передумови навчання іноземної мови дітей шестилітнього віку на основі фабульних текстів з використанням методів інтенсивного введення мовного матеріалу (Т. К. Полонська); з'ясовано етапи навчання дошкільників усного англомовного мовлення і результативність методу пояснення слів за допомогою немовних інтонаційних засобів (С. В. Боднар), ефективність інтегрованого навчання іноземної мови (Н. М. Ачкасова, І. В. Вронська, А. Ф. Гергель, С. В. Соколовська), формування слухо-вимовних навичок у шестилітніх учнів у ситуації багатомовності (О. Є. Дем'яненко) і мовленнєвого англомовного розвитку дітей у різновіковій групі дитячого навчального закладу (О. Д. Рейпольська), доведено можливість формування в дітей дошкільного віку елементарної комунікативної компетенції (Т. М. Шкваріна).

Отже, у вітчизняній методиці навчання дошкільників англійської мови, і зокрема англомовного спілкування, створено значну науково-методичну базу. Однак, проблема формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою, лінгводидактичні та методичні засади їх утворення не були предметом спеціально-

го дослідження. Вищезазначене зумовило вибір теми дисертаційної роботи «Методика формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в межах наукової теми кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету «Базова компетенція майбутнього спеціаліста вищого педагогічного навчального закладу III-IV рівнів акредитації» (№0102U001290). Автор досліджував проблему формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету (протокол № 4 від 12.04.06 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 30.05.06 р.).

Мета дослідження: обґрунтувати й експериментально апробувати методику формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати науково-методичні підходи до навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови.

2. Обґрунтувати принципи побудови методики формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного англомовного спілкування і на їх основі розробити лінгводидактичну модель.

3. Уточнити й науково обґрунтувати сутність поняття «вміння старших дошкільників усного спілкування англійською мовою», визначити критерії, показники й охарактеризувати рівні їх сформованості.

4. Розробити систему вправ і методичні рекомендації, що реалізують лінгводидактичну модель формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного англомовного спілкування та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови.

Предмет дослідження – формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного англомовного спілкування.

Гіпотеза дослідження. Формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою буде ефективним, якщо в процесі навчання забезпечити: врахування вікових та індивідуальних особливостей розвитку старших дошкільників; занурення дітей у навчальні ситуації англомовного спілкування; поетапну реалізацію компонентів змісту навчання усного спілкування англійською мовою через систему спеціально створених (рецептивних, репродуктивних, продуктивних) вправ з мовними (фонетичними, лексичними, граматичними) і мовленнєвими (аудіювання, діалог, монолог) елементами; оволодін-

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса, 2008.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою. У роботі уточнено компоненти змісту навчання англомовного спілкування та етапи їх реалізації; теоретично обґрунтовано, практично розроблено й експериментально перевірено методику формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою; створено авторську програму, розроблено систему вправ і плани-конспекти занять з навчання дітей 5-6 років англомовного спілкування; на основі встановлених принципів та з урахуванням психологічних вікових особливостей побудовано лінгводидактичну модель формування вмінь усного спілкування англійською мовою в дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: уміння усного спілкування англійською мовою, методика формування англомовних умінь, лінгводидактична модель, система вправ.

АННОТАЦІЯ

Матюха Г. В. Методика формування у старших дошкільників умінь усного об'єднання на англійському мові. – Рукопис.

Дисертація на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Южно-Украинский государственный педагогический университет имени К. Д. Ушинского, Одесса, 2008.

Дисертація посвящена проблемі формування у старших дошкільників умінь усного об'єднання на англійському мові. Установлено, що успіх їх розвитку залежить від структурованої організації навчального процесу, компонентів змісту навчання англоязычного об'єднання і методів їх поетапної реалізації з поступовим ускладненням навчального матеріалу, урахування рівня розвитку психологічних здібностей дітей.

В ході ретроспективного аналізу існуючих підходів до навчання дошкільників англійському мові нами виявлено, що ученими досліджувались питання формування іноязычних умінь, системного і послідовного навчання дошкільників іноязычного об'єднання, структуровання процесу навчання, компонентів змісту навчання іноязычному мові і способи їх поетапної реалізації з урахуванням специфіки віку дітей, доведено ефективність дошкільного англоязычного об'єднання.

При цьому моделювання формування умінь усного іноязычного об'єднання дошкільників і його дидактичне забезпечення не знало належного освітлення в науково-методичних дослідженнях. Лінгводидактична модель організації навчального процесу передбачає систематизацію всіх його структурних одиниць і приведення в відповідність

успих іншомовних умінь спілкування в різних видах діяльності дітей, тобто для розвитку їхніх інтегрованих умінь.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Матюха Г. В. Психологічні основи організації навчання англійської мови молодшого школяра як творчої особистості / Г. В. Матюха // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. праць. – Київ–Запоріжжя, 2004. – Вип. 31. – С. 336–341.

2. Матюха Г. В. Особливості комунікативного розвитку мовної особистості / Г. В. Матюха // Держава та регіони. – 2004. – № 2. – С. 158–162.

3. Матюха Г. В. Врахування особливостей навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови у формуванні готовності студентів до педагогічної діяльності / Г. В. Матюха // Вісник ЛНПУ імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Луганськ, 2006. – № 18. – С. 147–156.

4. Матюха Г. В. Проблема навичок і вмінь усного спілкування у навчанні дітей старшого дошкільного віку іноземних мов / Г. В. Матюха // Збірник наукових праць БДПУ : Педагогічні науки. – Бердянськ, 2007. – № 1. – С. 43–49.

5. Матюха Г. В. Критерії та показники сформованості у старших дошкільників умінь усного англійської мови спілкування / Г. В. Матюха // Вісник Прикарпатського університету : Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2007. – Вип. 15–16. – Ч. 2. – С. 164–172.

6. Матюха Г. В. Методика навчання старших дошкільників усного спілкування англійською мовою / Г. В. Матюха // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2007. – Вип. 45. – С. 241–247.

7. Матюха Г. В. Порівняльний аналіз сучасних підходів щодо навчання підростаючого покоління іноземних мов / Г. В. Матюха // Науковий вісник МДПУ : Педагогіка. – Мелітополь, 2005. – Вип. 1. – С. 126–136.

8. Матюха Г. В. Ідеї навчання іноземних мов у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського / Г. В. Матюха // Матеріали Всеукраїнських науково-практичних читань студентів та молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К. Д. Ушинського (17-18 травня 2005 р.) – Одеса, 2005. – С. 63–65.

9. Матюха Г. В. Методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку англійської мови спілкування / Г. В. Матюха. – Мелітополь, 2007. – 200 с.

АНОТАЦІЯ

Матюха Г. В. Методика формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою. – Рукопис.

ня дітьми новим навчальним матеріалом на основі повного засвоєння попереднього матеріалу і послідовного введення в нього нових елементів.

Методи дослідження. З метою визначення стану теоретичних і методичних засад навчання дошкільників англійської мови, обґрунтування принципів побудови методики формування в старших дошкільників умінь усного англійської мови спілкування та відображення її в лінгводидактичній моделі було використано метод аналізу й узагальнення літературних (психологічних, педагогічних, лінгвістичних та методичних) джерел. Задля виявлення рівнів сформованості в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою, визначення рівня їх комунікативного розвитку було застосовано методи тестування і цілеспрямованого педагогічного спостереження за процесом навчання дошкільників англійської мови в дошкільних навчальних закладах, анкетування батьків. З метою перевірки ефективності розробленої лінгводидактичної моделі та методики її реалізації було використано метод педагогічного експерименту. Для узагальнення, якісного і кількісного аналізу експериментальних даних було застосовано методи статистичної обробки результатів.

Базою дослідження виступили дитячі навчальні заклади № 2 «Казка», № 30 «Світлячок», № 40 «Калинонька» м. Мелітополя, Костянтинівський ДНЗ № 6 «Веселка» Мелітопольського району, Любимівський ДНЗ «Ромашка» Михайлівського району Запорізької області, Шляховецький ДНЗ «Берізка» Бериславського району, Ульяновський ДНЗ «Ромашка» Скадовського району, Павлівський ДНЗ «Сонечко» Генічеського району Херсонської області, клуби «Червона гвоздика», «Буревісник», «Юність» центру дитячої та юнацької творчості м. Мелітополя. Загалом для проведення експерименту були залучені 281 дитина, їхні батьки, 4 педагоги з англійської мови.

Наукова новизна дослідження: **вперше розроблено** лінгводидактичну модель формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою, за структурними елементами (етапи навчання, цілі, компоненти змісту, види мовленнєвої активності, способи досягнення цілей навчання, очікуваний результат) якої програмується рівень сформованості в дітей старшого дошкільного віку англійської мови комунікативних умінь, необхідних для подальшого навчання в початковій школі; **обґрунтовано** лінгводидактичні принципи методики формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою (загальнодидактичні, загальнометодичні, часткові і спеціальні методичні) з урахуванням особливостей розвитку дітей старшого дошкільного віку; **уточнено** сутність поняття «вміння старших дошкільників усного спілкування англійською мовою» як здатність дітей старшого дошкільного віку правильно перекладати лексичні одиниці та словосполучення з англійської мови рідною і навпаки, розуміти сприйняті на слух речення англійської мови висловлювання, самостійно продукувати монологічне ви-

словлювання, будувати діалогічне мовлення різних функціональних типів, логічно й правильно оформлювати їх у граматичному, лексичному і смисловому відношенні; визначено критерії (мовний, аудитивний, монологічний, діалогічний) та показники (адекватний переклад слів, словосполучень і граматичних структур, правильна вимова звуків та звукосполучень; повнота розуміння англomовного висловлювання; ситуативність, точність, послідовність і логічність викладу думок, правильність висловлювання; ініціативність говоріння, адекватна реакція на репліку, використання невербальних засобів спілкування, зверненість) умінь усного англomовного спілкування; **охарактеризовано** рівні сформованості умінь усного спілкування англійською мовою в дітей старшого дошкільного віку (достатній, середній, низький); **з'ясовано** способи досягнення повного й міцного засвоєння запрограмованого рівня комунікативних умінь усного спілкування англійською мовою в старших дошкільників; **дістала подальшого розвитку** методика навчання дошкільників англійської мови.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку англomовного спілкування, систему вправ з формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою та методичні рекомендації щодо їх виконання, програму формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою, плани-конспекти занять з формування в дітей старшого дошкільного віку умінь усного англomовного спілкування, тематичний словник-мінімум англійської мови для формування лексичного словникового запасу старших дошкільників, що можуть бути використані на заняттях з англійської мови в дошкільних навчальних закладах та центрах розвитку дитини, у підготовці програм і методичних посібників з навчання дошкільників англійської мови, у процесі методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах та в системі післядипломної освіти вчителів, які викладають англійську мову в дошкільних навчальних закладах.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес ДНЗ № 2 «Казка» м. Мелітополя (акт про впровадження № 13 від 08.05.2007 р.), ДНЗ № 30 «Світлячок» м. Мелітополя (акт про впровадження № 1 від 24.05.2007 р.), ДНЗ № 40 «Калинонька» м. Мелітополя (акт про впровадження № 27, § 18, від 13.04.2007 р.), Костянтинівського ДНЗ «Веселка» (акт про впровадження № 53 від 25.05.2007 р.), Любимівського ДНЗ «Ромашка» Михайлівського району Запорізької області (акт про впровадження № 4 від 24.05.2007 р.), Шляховецького ДНЗ «Берізка» Бериславського району Херсонської області (акт про впровадження № 63 від 07.06.2007 р.), Ульяновського ДНЗ «Ромашка» Скадовського району Херсонської області (акт про впровадження № 7-26-235 від 04.06.2007 р.), Павлівського ДНЗ «Сонечко» Генічеського району Херсонської області

навчання. Зазначені принципи визначали мету, зміст навчання, способи організації навчального процесу й очікуваний результат.

6. Лінгводидактична модель формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою складалася з трьох етапів (мовного, передкомунікативного, комунікативного) і забезпечувала реалізацію цілей навчання, що співвідносилися зі змістом навчання (мовні знання, навички і вміння, передкомунікативні й комунікативні вміння аудіювання, монологічного та діалогічного говоріння). Формування цих компонентів відбувалося в підсистемах вправ, які передбачали різні (рецептивні, репродуктивні, продуктивні) види мовленнєвої активності дітей. На мовному етапі здійснювалося засвоєння мовного матеріалу, формування мовних навичок і умінь. На передкомунікативному – формувалися передкомунікативні вміння аудіювання, монологічного й діалогічного говоріння. Комунікативний етап забезпечував формування в дітей комунікативних умінь аудіювання та самостійного продукування власних англomовних висловлювань.

7. Формування в дітей старшого дошкільного віку умінь усного англomовного спілкування забезпечувалося використанням системи вправ, що передбачала: поступове ускладнення матеріалу на одну мовну чи мовленнєву дозу; взаємопов'язане опанування нового матеріалу з раніше вивченим; систематичне повторення вже знайомого навчального матеріалу для його міцного й повного засвоєння; відповідність навчального матеріалу певній навчальній темі; комплексне оволодіння фонетичним, лексичним і граматичним аспектами мовленнєвої діяльності; наявність слухових та зорових опор; обов'язковість ігрового компонента; доцільне опертя на рідну мову; комунікативну цінність вправ; відповідність ситуації спілкування; соціокультурну спрямованість навчального матеріалу; поєднання спілкування з іншими видами діяльності (інтегративність); комплексне засвоєння трьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, монологічне і діалогічне говоріння); інтенсивну тренувальну практику спілкування; самостійне творче використання вивченого з метою формування й формулювання власних думок.

8. За результатами формувального етапу експерименту в ЕГ достатнього рівня досягли 26,8 % дітей старшого дошкільного віку, середнього – 72,2 %, на низькому рівні залишився 1 % дітей. У КГ достатній рівень було виявлено в 16 % старших дошкільників, середній – у 49 %, низький – у 35 % дітей. Отже, можна констатувати, що запропонована методика формування в дітей старшого дошкільного віку умінь усного спілкування англійською мовою є ефективною.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми і є перспективним напрямом для забезпечення наступності в роботі дошкільної та початкової шкільної ланок освіти, а також для формування

були значні мовні помилки, які істотно спотворювали зміст, структуру речень за типом висловлювання.

5. Методика формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою базувалася на врахуванні системи лінгводидактичних принципів: загальнодидактичних, загальнометодичних, часткових і спеціальних методичних. Загальнодидактичні принципи зумовлювали всебічний розвиток особистості дитини, цілісність навчально-виховного процесу з іноземної мови, природовідповідність, створення фізичного й емоційного комфорту дітей; науковість, доступність, систематичність, зацікавленість, перспективність, наочність, індивідуалізацію і диференціацію навчання; міцність, повне засвоєння навчального матеріалу. Загальнометодичні - увагу до звукової системи мови; розуміння мовних значень і одночасний розвиток лексичних і граматичних навичок; емоційну насиченість навчально-виховного процесу й експресивність спілкування; спостереження за мовно-мовленнєвими нормами, розвиток чуття мови; усну основу навчання іноземної мови; залежність темпів збагачення мовлення від ступеня досконалості мовленнєвих навичок. Часткові методичні принципи передбачали комунікативність, ситуативність, побудову навчально-мовленнєвої діяльності як вмотивованого живого процесу спілкування, урахування рідної мови, навчання другої мови на основі типових зразків, апроксимацію; забезпечення максимальної мовленнєвої активності дітей англійською мовою; варіативність добору змісту, форм, методів та прийомів навчання; домінуючу роль ігрової діяльності в процесі навчання дітей англійської мови. Спеціальні методичні – порівняльний аналіз фонологічних систем рідної та англійської мов; аналітико-імітативне навчання вимови; автоматизацію дій дітей з новими звуками; урахування синтаксичних і морфологічних особливостей граматичних структур; автоматичне використання нових граматичних форм і структур; презентацію граматичних явищ відповідно до віку і труднощів їх засвоєння, принцип «однієї труднощі»; тематичність уведення лексичних одиниць; поетапність засвоєння лексичного матеріалу; рівень англійської підготовки дітей, урахування вікових особливостей та складності лексичного явища під час вибору способу семантизації; автоматизацію дій дітей з новими словами в активній навчально-мовленнєвій діяльності; сполучуваність слів, їх семантичну цінність, частотність та словотворчу здатність під час вибору лексичного мінімуму дошкільників; словниковий мінімум; типи монологічних висловлювань (монолог-опис, монолог-розповідь); навчання монологу на основі зразка мовлення; поетапне формування монологічних умінь; двобічний характер діалогу; функціональність типів діалогів; поетапність навчання; побудову аудіотексту на знайомому мовному матеріалі; відповідність обсягу і змісту аудіотексту мовним можливостям дітей, його посиленість; монотематичність, інформативність і цікаву фабулу; поетапність

(акт про впровадження № 20 від 04.06.2007 р.), клубів «Червона гвоздика», «Буревісник», «Юність» ЦДЮТ м. Мелітополя (акти про впровадження № 43, № 44 і № 45 від 04.05.2007 р.), Великокардашинського ДНЗ Голлопристанського району Херсонської області (акт про впровадження № 12 від 01.06.2007 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету (акт про впровадження № 06/1537 від 29.08.2007 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням комплексу методів дослідження, адекватних предметові, меті і завданням, дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези, якісним і кількісним аналізом здобутих результатів, репрезентативністю вибірки досліджуваних, підтвердженням результатів формувального етапу експерименту практикою роботи в дошкільних навчальних закладах та центрах розвитку дитини.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертації було викладено на III Всеукраїнських науково-практичних читаннях студентів і молодих науковців, присвячених спадщині К. Д. Ушинського (Одеса, 2005 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Моніторинг якості професійної підготовки фахівців педагогічної освіти» (Луганськ, 2007 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном» (Горлівка, 2007 р.), а також на щорічних методичних семінарах професорсько-викладацького складу Мелітопольського державного педагогічного університету (2003-2007 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 9 публікаціях, з них 6 – у фахових виданнях України, та 1 методичні рекомендації.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і 3 додатків. Повний обсяг дисертації становить 200 сторінок. У роботі вміщено 7 таблиць, 1 рисунок, які займають 1 сторінку основного тексту. Список використаних джерел налічує 259 найменувань, що охоплюють 21 сторінку. Додатки викладено на 31 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, об'єкт, предмет дисертації, сформульовано завдання, гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість, подано дані щодо апробації та впровадження результатів дисертаційної роботи.

У першому розділі «**Теоретичні засади формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою**» розкрито теоретичні засади формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою, проаналізовано наукові підходи до навча-

ння дітей дошкільного віку англійської мови, програми, посібники з навчання дошкільників англійської мови, охарактеризовано психологічні передумови навчання дітей старшого дошкільного віку іншомовного спілкування.

Проблему навчання дошкільників спілкування англійською мовою розглянуто в багатьох дослідженнях учених у контексті різних науково-методичних підходів. Зокрема, обґрунтовано методику навчання англійської мови старших дошкільників на засадах комунікативного і ситуативного підходу (О. Й. Негневицька, З. Я. Футерман), доведено доцільність використання фабульних текстів у навчанні дошкільників англійської мови методами інтенсивного підходу (Т. К. Полонська), розкрито особливості навчання англійської мови дітей 5-9 років за допомогою сюжету в контексті інтегрованого підходу (А. Ф. Гергель), створено методику навчання іноземної мови дітей шостого року життя на засадах особистісно орієнтованого підходу (С. В. Соколовська), визначено педагогічні умови індивідуально-диференційованого підходу до навчання іноземної мови дітей дошкільного віку в умовах груп з різновіковим складом (О. Д. Рейпольська). Методика цільової ігрової діяльності Т. М. Шкваріної побудована на принципах комунікативно орієнтованого навчання.

Згідно із сучасними вимогами до навчання іноземних мов та з урахуванням передового педагогічного досвіду розроблено низку авторських програм і технологій навчання. Підготовка дітей дошкільного віку з англійської мови здійснюється за програмами А. Ф. Гергель, О. Є. Дем'яненко, О. І. Литвинюк, З. Я. Футерман, Т. М. Шкваріної та інших авторів. Позитивними моментами цих програм є розробка основних сфер спілкування дітей старшого дошкільного віку, їх лексичне наповнення, насиченість дидактичними матеріалами, що подані у вигляді автентичних віршів, пісень, дидактичних ігор. Вони спрямовані на формування в дітей позитивного ставлення до вивчення англійської мови, до людей, які нею розмовляють, їхньої культури; сприяють формуванню елементарної мовної і мовленнєвої компетенції дітей. Але не всі з них розроблені за результатами наукових досліджень і тому не забезпечують досягнення необхідного рівня комунікативного і мовленнєвого розвитку дошкільників у навчанні англійської мови.

Психологічні дослідження (Л. С. Виготський, М. І. Жинкін, О. О. Леонтєв, О. Р. Лурія, М. Р. Львов та ін.) доводять, що вік 5-6 років є найбільш оптимальним для навчання дошкільників іноземної мови. Він характеризується готовністю дитини до систематичної складної розумової діяльності, до сприйняття і розуміння нового матеріалу іноземною мовою, до засвоєння іншомовних знань і оволодіння на їх основі іншомовними навичками і вміннями.

нями спілкування і вимагають удосконалення методики формування вмінь англомовного спілкування на дошкільному етапі.

3. Уміння усного спілкування англійською мовою ми визначали як здатність дитини правильно перекладати з англійської мови рідною і навпаки, адекватно використовувати лексичні одиниці і граматичні структури, вимовляти звуки та звукосполучення, самостійно продукувати англомовне висловлювання з власного досвіду, ініціювати діалогічне спілкування й адекватно реагувати на ініціативу інших дітей, сприймати і розуміти англомовне повідомлення, побудоване на знайомому мовному і мовленнєвому матеріалі. Формування означеного вміння відбувалося послідовно: від набуття дитиною мовних знань – до формування мовних навичок з послідовним їхнім перетворенням у мовні вміння, і від них – до передкомунікативних і комунікативних умінь аудіювання, монологічного і діалогічного говоріння.

4. Було визначено критерії сформованості в старших дошкільників умінь усного англомовного спілкування: 1) мовний з показниками: адекватний переклад слів, словосполучень та граматичних структур з рідної мови англійською і навпаки; правильна вимова звуків і звукосполучень, відповідне вживання мовного матеріалу; 2) аудитивний з показником: повнота розуміння англомовного висловлювання; 3) монологічний з показниками: ситуативність, точність, послідовність і логічність викладу думок, правильність висловлювання; 4) діалогічний з показниками: ініціативність говоріння, адекватна реакція на репліку, використання невербальних засобів спілкування, зверненість.

Результати виконання дітьми серії завдань за кожним критерієм надали можливість виявити рівні сформованості вмінь старших дошкільників усного спілкування англійською мовою: достатній, середній і низький. Достатній рівень засвідчив про наявність у дітей уміння перекладати з рідної мови англійською і навпаки слова та словосполучення, правильно використовувати слова і граматичні структури; розуміти поданий у помірному темпі мовлення текст, складений на знайомому мовному матеріалі; переказувати почуте близько до тексту; виразно, послідовно і логічно продукувати висловлювання з теми; складати повідомлення; ініціювати діалогічне мовлення й адекватно реагувати на ініціативу інших дітей відповідно до ситуації спілкування. На цьому рівні не враховувалися незначні мовні та мовленнєві помилки, що не спотворювали змісту висловлювання та його значення; обсяг повідомлення повинен був складатися із 4-5 фраз. Середній рівень передбачав сформованість умінь, зазначених у характеристиці достатнього рівня, з обсягом висловлювання – 3-4 речення, які характеризувалися значними мовними помилками, що не змінювали його змісту. Низький рівень характеризувався певними знаннями мовного матеріалу, несформованістю навичок і вмінь; обсяг висловлювання дорівнював 1-2 фразам, при цьому

В ЕГ після завершення формувального етапу експерименту на достатньому рівні сформованості вмінь усного англомовного спілкування виявилось 26,8% дітей, 72,2% дітей цієї групи засвідчили середній і 1% - низький рівні. У КГ достатній рівень сформованості зазначених умінь було виявлено у 16% дітей, середній – у 49% і низький - у 35% дошкільників. Отже, отримані результати формувального етапу експерименту виявили позитивні зміни в обох групах. Однак, динаміка цих змін в ЕГ була більш висока ніж в КГ. Так, кількість дітей, які виявили достатній рівень сформованості вмінь усного англомовного спілкування в ЕГ зросла на 26,8 %; середній – на 69,2 %; кількість дітей, які мали низький рівень, зменшилася на 96 %.

У КГ кількість дітей з достатнім рівнем сформованості вмінь усного спілкування англійською мовою зросла на 16 %, тобто на 10,8 % менше ніж в ЕГ; на середньому рівні вона зросла на 45,5 %, що на 23,7 % менше порівняно з ЕГ. На низькому рівні кількість дітей КГ зменшилася на 61,5 %, що на 34,5 % менше ніж в ЕГ. Отже, результати прикінцевого зрізу довели більш високу ефективність експериментальної методики формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою порівняно з тією, що використовувалась у КГ.

У **висновках** викладено результати дослідження, основні з них такі.

Дослідження було спрямовано на формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою. У дисертації розроблено і науково обґрунтовано лінгводидактичну модель формування означених умінь та методику її реалізації.

1. Проблема навчання дошкільників англомовного спілкування була предметом дослідження багатьох науковців, що підтверджується створенням певної науково-методичної бази дошкільної англомовної освіти. У працях доведено, що старший дошкільний вік є найбільш сприятливим для навчання іноземної мови, формування іншомовних навичок і вмінь спілкування. Успішність навчання дітей цього віку іноземної мови зумовлена розвитком їхніх пізнавальних процесів та розумових операцій.

2. У дослідженні було з'ясовано, що навчання англійської мови в дошкільних навчальних закладах ґрунтується на різних методичних підходах, зокрема комунікативному, ситуативному, інтенсивному, інтегративному, особистісно орієнтованому, індивідуально-диференційованому, та авторських програмах. Воно здебільшого зводиться до розширення словникового запасу дітей за допомогою вивчення віршів та пісень, уміння аудіювання, діалогічного і монологічного мовлення англійською мовою, як основних складових іншомовного спілкування, фактично не формується. Організація навчального процесу з англійської мови в дитячих навчальних закладах не завжди відповідає психологічним особливостям і дидактичним принципам навчання старших дошкільників. Ці факти є причиною різного рівня володіння дітьми іншомовними навичками та вмін-

Проте, спостереження за навчанням англійської мови в дошкільних навчальних закладах засвідчує, що педагоги, які навчають дошкільників англійської мови, використовують методи і форми організації навчального процесу, рекомендовані для роботи зі школярами. Методика навчання дошкільників англійської мови недостатньо враховує їх загальний комунікативний розвиток у спілкуванні рідною мовою і здебільшого спрямована на розширення словникового запасу з англійської мови за допомогою вивчення віршів і пісень. Систематичне і цілеспрямоване формування вмінь аудіювання, діалогічного і монологічного мовлення англійською мовою, як основних складових іншомовного спілкування, фактично не відбувається.

У другому розділі «**Методика формування у старших дошкільників умінь усного англомовного спілкування**» визначено лінгводидактичні принципи формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою та структурні одиниці лінгводидактичної моделі цього процесу, описано компоненти змісту навчання усного англомовного спілкування, зокрема комунікативні вміння усного спілкування англійською мовою, методи їх поетапної реалізації, подано систему вправ для формування рецептивних, репродуктивних і продуктивних умінь англомовного спілкування, а також методичні рекомендації щодо їх виконання.

Підґрунтям для започаткованої нами методики формування в старших дошкільників умінь усного англомовного спілкування стала система лінгводидактичних принципів: загальнодидактичних (О. Я. Савченко), загальнометодичних, часткових і спеціальних методичних (О. Б. Бігич, А. М. Богуш, С. Ю. Ніколаєва, Ю. І. Пассов, В. Л. Скалкін та інші). Так, загальнодидактичні принципи зумовлюють усебічний розвиток особистості дитини, цілісність навчально-виховного процесу з іноземної мови, природовідповідність, створення фізичного й емоційного комфорту дітей; науковість, доступність, систематичність, зацікавленість, наступність і перспективність; індивідуалізацію і диференціацію навчання, наочність; міцність та повне засвоєння навчального матеріалу. Загальнометодичні принципи передбачають увагу до звукової системи мови; розуміння мовних значень і одночасний розвиток лексичних та граматичних навичок; емоційну насиченість навчально-виховного процесу й експресивність спілкування; спостереження за мовно-мовленнєвими нормами, розвиток чуття мови; усну основу навчання іноземної мови; збагачення мовлення за ступенем досконалості мовленнєвих навичок.

До часткових методичних принципів відносимо комунікативність, ситуативність, побудову навчально-мовленнєвої діяльності як вмотивованого живого процесу спілкування; урахування рідної мови; навчання другої мови на основі типових зразків; апроксимацію; забезпечення максимальної мовленнєвої активності дітей англійською мовою; варіативність

добору змісту, форм, методів та прийомів навчання; домінуючу роль ігрової діяльності в навчанні дітей англійської мови.

Спеціальні методичні принципи склали основу навчання мовного і мовленнєвого матеріалу. Навчання дітей фонетики англійської мови відбувалося з дотриманням принципів порівняльного аналізу фонологічних систем рідної та англійської мов, аналітико-імітативного навчання вимови, автоматизації дій з новими звуками. Під час вивчення граматики англійської мови було враховано: синтаксичні й морфологічні особливості граматичних структур, автоматизацію дій з новими граматичними формами та структурами, презентацію граматичних явищ з урахуванням віку і труднощів їх засвоєння та принцип «однієї труднощі». Під час навчання лексики зважали на тематичність введення лексичних одиниць; поетапність засвоєння лексичного матеріалу; рівень англійської підготовки дітей, вікові особливості та складність лексичного явища під час вибору способу семантизації; автоматизацію дій дітей з новими словами в активній навчально-мовленнєвій діяльності; сполучуваність слів, їх семантичну цінність під час вибору лексичного мінімуму дошкільників; принцип словникового мінімуму. У навчанні монологу було передбачено типи монологічних висловлювань (монолог-опис, монолог-розповідь), обов'язковість зразка мовлення, поетапне формування монологічних умінь. Навчання діалогу ґрунтувалося на принципах його двобічного характеру і функціональності типів, поетапності навчання. У навчанні аудіювання враховували побудову аудіотексту на знайомому мовному матеріалі; відповідність обсягу й змісту аудіотексту мовним можливостям дітей, їх посиленість; монотематичність, інформативність і цікавість фабули аудіотекстів; поетапність навчання.

Вищеописані принципи лягли в основу розробки лінгводидактичної моделі формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою, яка передбачала реалізацію компонентів змісту навчання в декілька етапів. Мовний етап забезпечував оволодіння дітьми лінгвістичними знаннями, формування на їх основі лінгвістичних навичок та умінь у рецептивних і репродуктивних (першого порядку) видах мовленнєвої активності. На цьому етапі використовувалася відповідна підсистема вправ. У результаті такої роботи діти набували умінь вимовляти звуки, слова, фрази, перекладати рідною й англійською мовами, використовувати слова і граматичні форми.

Передкомунікативний етап був спрямований на формування в дітей передкомунікативних умінь усного англійського спілкування з опорою на зразок мовлення з поступовим ускладненням. Діти навчалися переказувати тексти, описувати картинки, іграшки, інсценувати діалоги, репродукувати вірші, виконувати пісні, драматизувати казки. Набуття цих умінь забезпечувалося рецептивно-репродуктивними (другого порядку) і продуктивними видами мовленнєвої активності в підсистемах вправ з

спілкування (допускалися незначні мовні та мовленнєві помилки, що не впливали на зміст висловлювання, не спотворювали його значення), обсягом висловлювання в 4-5 фраз; *середнім* (80-99 балів), ознаками якого була демонстрація зазначених у характеристиці достатнього рівня умінь, але обсяг висловлювань дорівнював 3-4 реченням; при цьому діти робили значні мовні помилки, однак вони не змінювали змісту висловлювання; *низьким* (60-79 балів), що виявлявся в наявності певних знань мовного матеріалу, але слабких навичках і умінь; обсяг висловлювання становив 1-2 фрази, при цьому були значні мовні помилки, які істотно спотворювали зміст висловлювання, структуру речень за типом висловлювання.

За результатами констатувального етапу експерименту було виявлено фактичний стан сформованості в дітей старшого дошкільного віку умінь усного спілкування англійською мовою. За одержаними даними жодна дитина, яка брала участь в експерименті, не мала достатнього рівня сформованості умінь усного спілкування англійською мовою. Лише 3 % дітей експериментальної (далі – ЕГ) і 3,5 % дітей контрольної (далі – КГ) груп виявили середній рівень сформованості означених умінь, але переважна більшість дітей (97 % ЕГ і 96,5 % КГ) продемонструвала низький рівень сформованості умінь усного спілкування англійською мовою.

На формувальному етапі діти ЕГ навчалися за розробленою нами методикою. Діти КГ навчалися за методикою Н. О. Клевченко. Означена методика також спрямована на формування комунікативної компетенції дошкільників. Вона передбачає навчання як мовного, так і мовленнєвого матеріалу. Тематичні блоки, кількість і тривалість занять з англійської мови в КГ і ЕГ були єдині. Навчання дітей відбувалося лише на заняттях у дитячому садку і не передбачало домашніх завдань, допомога батьків також виключалася. Після закінчення кожного тематичного блоку проводився тематичний (проміжний) зріз знань, навичок і умінь дітей за визначеними критеріями і показниками усно-мовленнєвих умінь спілкування. По закінченні формувального етапу експерименту було проведено прикінцевий зріз за допомогою завдань, аналогічних тим, що використовувалися на констатувальному етапі. Результати цього зрізу подано в таблиці.

Таблиця

Рівні сформованості в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою (у %)

Рівні сформованості	Групи			
	КГ		ЕГ	
	Етап експерименту		Етап експерименту	
	Кон-статувальний	Формувальний	Кон-статувальний	Формувальний
Достатній	-	16	-	26,8
Середній	3,5	49	3	72,2
Низький	96,5	35	97	1

Структура заняття визначалася його змістом і місцем у циклі занять та складалася з чотирьох етапів (за моделлю К. Л. Крутій). Мета першого етапу полягала в актуалізації англомовних знань, навичок і вмінь дітей, тренуванні відповідних розумових операцій. Другий етап передбачав збагачення дітей (ознайомлення з новим) мовним і мовленнєвим матеріалом, його актуалізацію й активізацію. Третій було спрямовано на формування репродуктивних навичок і вмінь спілкування. Четвертий – на самостійне спілкування дітей на базі власного досвіду. Відтак, методика, що реалізовувала лінгводидактичну модель формування в дітей старшого дошкільного віку вмінь усного спілкування англійською мовою, складалася зі спеціально розробленої програми, планів-конспектів занять, системи вправ та методичних рекомендацій щодо їх виконання.

У третьому розділі «**Експериментально-дослідна апробація методики формування у старших дошкільників усних англомовних умінь спілкування**» визначено критерії та показники вмінь усного спілкування англійською мовою дітей старшого дошкільного віку й охарактеризовано рівні їх сформованості, описано сутність і результати констатувального та формувального етапів експерименту, подано статистичну обробку отриманих емпіричних даних.

В експериментальному дослідженні було визначено такі критерії і показники вмінь усного англомовного спілкування: 1) мовний, за яким визначалася кількість правильно перекладених лексичних одиниць, словосполучень і граматичних структур з англійської мови рідною і навпаки; вжитих і вимовлених відповідно до норм англійської мови; 2) аудиторний, що фіксував кількість розуміння сприйнятих на слух речень англомовного висловлювання; 3) монологічний, за яким виявлялася кількість речень у самостійному висловлюванні дітей, яке було точно, логічно і послідовно викладене, відповідно до навчальної ситуації, правильно побудоване в граматичному, лексичному та смисловому відношенні; 4) діалогічний, який фіксував кількість продукованих реплік різних функціональних типів, звернених і правильно оформлених у мовному відношенні.

Рівень сформованості в дітей умінь усного англомовного спілкування визначався за узагальненими результатами виконання серії спеціально дібраних завдань із шести навчальних тем. З урахуванням розбіжності результатів, сформованість умінь дітей усного спілкування англійською мовою було представлено трьома рівнями: *достатнім* (100-120 балів), який характеризувався наявністю умінь перекладати з рідної англійською мовою і навпаки слова та словосполучення; розуміти почутий одноразово в помірному темпі мовлення текст, побудований на знайомому мовному матеріалі; переказувати почуте близько до тексту; виразно, послідовно і логічно висловлюватися за темою; складати короткі повідомлення; підтримувати діалог, використовуючи різні репліки відповідно до ситуації

формування передкомунікативних умінь аудіювання, монологічного і діалогічного говоріння.

Комунікативний етап передбачав формування вмінь усного спілкування англійською мовою, пов'язаних з ініціюванням спілкування; адекватним реагуванням на ініціативу інших у спілкуванні; складанням розповіді за власним досвідом; розумінням сприйнятого на слух англомовного тексту зі знайомим мовним і мовленнєвим матеріалом та окремими незнайомими мовними одиницями. Опанування цих вмінь відбувалось у рецептивно-продуктивних видах мовленнєвої активності з використанням підсистеми вправ з навчання аудіювання та продуктивного говоріння.

Компонентами змісту навчання дітей старшого дошкільного віку англомовного спілкування були рецептивні та репродуктивні лінгвістичні знання, рецептивні і репродуктивні мовні навички, репродуктивні та продуктивні лінгвістичні вміння, репродуктивні і продуктивні передкомунікативні вміння аудіювання, говоріння, комунікативні вміння аудіювання, монологічного і діалогічного мовлення.

Навчання старших дошкільників здійснювалося за обраними нами методами і прийомами. Для усвідомлення дітьми мовних знань використовувалися наочна демонстрація (слухова, зорова, тактильна), пояснення, переклад. Формування мовних навичок і вмінь відбувалось у мовних іграх, імітації, багаторазовому повторенні, вивченні напам'ять віршів, пісень, скоромовок, підстановці і трансформації мовного матеріалу, звуженні чи розширенні речення тощо. Формування передкомунікативних умінь здійснювалося за допомогою імітації зразка мовлення, його репродукування в дидактичних, сюжетно-рольових іграх, драматизаціях, інсценуваннях. Комунікативні вміння спілкування формувалися в процесі бесід з використанням наочності, запитань, створення опорних наочних схем мовленнєвої ситуації спілкування.

Розроблена система вправ передбачала поступове ускладнення матеріалу на одну мовну чи мовленнєву дозу, взаємопов'язане опанування нового матеріалу з раніше вивченим, систематичне повторення вже знайомого навчального матеріалу для його міцного й повного засвоєння, відповідність навчального матеріалу певній навчальній темі, комплексне оволодіння фонетичним, лексичним і граматичним аспектами мовленнєвої діяльності, наявність слухових і зорових опор, обов'язковість ігрового компонента, доцільне опертя на рідну мову, комунікативну цінність вправ; відповідність ситуації спілкування; соціокультурну спрямованість навчального матеріалу; поєднання спілкування з іншими видами діяльності (інтегративність); комплексне засвоєння трьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, монологічне і діалогічне говоріння); інтенсивну тренувальну практику спілкування; самостійне творче використання вивченого з метою формування й формулювання власних думок.

Отже, з урахуванням етапів, цілей, компонентів змісту навчання англomовного спілкування, видів мовленнєвої активності, способів досягнення поставлених цілей було створено лінгводидактичну модель формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою (див. рис.).

Методичні рекомендації до виконання вправ містять поради щодо послідовності виконання дітьми окремих мовних і мовленнєвих дій та операцій. У них запропоновано алгоритм роботи з навчання дітей мовного і мовленнєвого матеріалу з урахуванням специфіки навчання фонетики, лексики та граматики англійської мови, видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, монолог, діалог).

Рис. Лінгводидактична модель формування у старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою

Система вправ була подана в планах-конспектах занять з англійської мови, розроблених на основі програми формування в старших дошкільників умінь усного спілкування англійською мовою. Запропонована програма передбачала навчання дітей упродовж одного навчального року і забезпечувала наступність та неперервність дошкільного й початкового шкільного англomовного навчання. Завдання і зміст формування в старших дошкільників англomовних комунікативних умінь узгоджені між собою, ураховують рівень психологічного, розумового і комунікативного розвитку дітей цього віку, спрямовані як на мимовільне, так і свідоме сприйняття та запам'ятовування навчального матеріалу. У програмі запропоновано мовленнєвий матеріал, необхідний і достатній для формування в дітей старшого дошкільного віку умінь усного англomовного спілкування. Дидактичний матеріал поданий у вигляді віршів, скоромовок і пісень.

З урахуванням методичних рекомендації щодо структурування заняття (К. Л. Крутій, К. Клейн, К. Лінз) були розроблені плани-конспекти занять з навчання старших дошкільників англomовного спілкування. На заняттях передбачалося використання навчальних ситуацій англomовного спілкування відповідно до рівня розвитку інтелектуальних і психологічних здібностей дітей старшого дошкільного віку. Під час ознайомлення з новим мовним та мовленнєвим матеріалом і його відпрацюванням пропонувалося широке використання наочності, схем-символів, пояснення, інструкцій у поєднанні з різними видами діяльності дітей. Лінгвістичні знання, навички та вміння; передкомунікативні і комунікативні вміння реалізовувалися поетапно в рецептивних, репродуктивних, продуктивних вправах, спрямованих на оволодіння дітьми мовними (фонетичними, лексичними, граматичними) і мовленнєвими (аудіювання, діалог, монолог) одиницями. Ознайомлення з новим навчальним матеріалом, його усвідомлення і запам'ятовування дітьми відбувалося послідовно на основі мовного і мовленнєвого матеріалу, повністю засвоєного раніше.

